

Бичгдүд эвранны

Үзмдж болгч умшлгъна урок

Элстин 2-ч номертә долан джилә школд 1-ч хальмг классин багш Босхмджин Байгуш, таньгъчин багшрин медрл бддлүлгънә институтин хурасн 1-ч хальмг классмудин семинарт ирсн багшринт, үзмдж болгч умшлгъна урок кедж үзүлв.

Сургъулин багш Босхмджин Байгуш 1933 джил хальмг багшрин техникум төгскәд, тер цагасн авн бдгә цаг күртл эклцин школд, 25 джил шахуд багшлдж бәәнә.

Эн багшин классд 26 күүкд сурч бәәнә. Сургъулин джиллин түрүнк брәлин ашинь авад хәләхлә, цуг предметсәр ончта сәәнәр сурдгнә 1 кун. Тер көвүнә нернә Цатхлана Геня, цуг предметсәр „4“ болн „5“ гисн темдгтәгъяр сурдгнә—19 кун, „3“ болн „4“ гисн темдгтәгъяр сурдгнә—5 сургъульч.

Багш, урок эклх хонх джиньнснә хбөн, эвранны сургъульчнран урокт бел чкәд, урднә бггдсн „Ховдг ноха“ гидг нерәдлгътә герин даалгъвриг ягъдж күүцәсинь экләд шуув. Түрүләд багш 2 сургъульчас эн келврин учр-утхинь сурад, меддж авб. Босхдж сурсн күүкд бүкл зәнъгъяр келврт келгдсиг сәәнәр келдж бгв. Дакад цааранднә 2 сургъульчар герт даалгъсн „Ховдг ноха“ гидг келвриг чаньгъяр, тодрхагъяр умшулв. Герин даалгъвр ягъдж күүцәсинь медхәр босхдж сурсн 4 сургъульчирт, багш цуг классд медүлдж келәд, классин журналд темдгүд тәвв. Ингәд герин даалгъвр шуугъад дуусгәд.

Цааранднә багш, шин урокин материал экихәс урд, урдк урокт дассн, зерлг аньгудин тускиг, доскд бггәтә бәәх зург хәләгъяд, сургъульчнрас:—„Эн зуртт ямаран аньгуд бәәхинь ззагъад, телнә нердинь келтн? Ямаран аньгудиг зерлг ань гидж нерәдлв? Мана хальмг таньгъчд ямаран зерлг аньгуд бәәдв? Аньгуд бәрдг улсиг ягъдж нерәднә? Күн аньгудәс ямаран олз-ору орулдж авдв? Цуг олтн зерлг аньгуд дотрас альк аньгин арснә унтәд тоолгднә?“—гидж сурв.

Сургъульчирт сурврмуд тәвснә бмн, тәдн бүкл зәнъгъадгъл уга сәәнәр ухалад, чкәд келтн гидж багш эвранны күүкдтән келв. Деер келгдсн багшин тәвсн сурврмудт сургъульчнр даранднә тодрха үгәр, сәәнәр хәрүгъинь бггцхәв. Багшин тәвсн сурврмуд чик хәрүд бггхднә доскд бггәтә бәәсн зерлг аньгудин зургуд ик дөнъ-нбкд болв.

—Тәдн цугъяр дассан мартад уга бәәдйт,—гидж багш сургъульчнртагъан кесн күүндврән товчлв.

Им күүндвр кеснә хбөн „ода бидн урокин шин материалд орджанавдн“ гидж багш күүкдт оньгинь бгүлв.

„Арат меклв“ гидг нерәдлгътә туулин учр-утхинг багш эвранны үгәрн цәәлгъдж бгв.

Эн туулин учр-утхинь цәәлгъдж бггкәд, багш эврән сәәнәр, тодрхагъяр цугтәднә соньсхад умшдж бгв. Умшхасн бмн—тәдн минн умшлгъинг сәәнәр соньсхатн, умшад төгсснә хбөн, би онд-онд сурврмудар тәднәс сурнав,—гидж багш келв.

Багшин умшлгъинг күүкд сәәнәр оньган бгч соньсцхав.

Багшин тәвсн цуг сурврмудт сургъульчнр бүкл зәнъгсәр тодрха сәәнәр хәрү бггцхәв. Сургъульчнр туулин учр-утхинь сәәнәр медцхәснә, күүкдин олзлг хальмг үгмүд урокт суусн багшринт сәәнәр медгәд.

Цааранднә „Арат меклв“ гисн нерәдлгътә туулиг 5—6 сургъульчнрар умшулад, урокин шин материалг багш умшлгъяр дамджулдж батлв. Багш дуудад, доскин ббр зогсагъад, ним сургъульчнрар туулиг умшулв: Цатхлана Г., Манджика В., Аюша В., Тепшина С. Эн сургъульчнр йир сәәнәр, тодрхагъяр, эндүрл уга умшцхав. Күүкд неджәдәр босад умшхла, наадк сургъульчнрнә цугъяр умшджасн туульд оньган бгч соньсад, умшджасн күн эндү гаргъхла, ним эндү гарв гидж күүкд темдгләд бәәв. Умшсн, цәәлгъдж бгсн цагла, күүкд цугъяр сәәнәр оньган бгч соньслгън дамшлтин урокт суусн багшринт йир сәәнәр таасгәд. Дуудад босхдж умшулсн күүкдт, цуг классд зарлад, классин журналд багш темдгүд тәвб.

—Тәдн цааранднә умшсн цагтан цугъяр 5-д темдг авдгар дасх збвтәг,—гидж багш келв.

Урок төгсснә хбөн, урокт бәәсн багшнр күүндвр кецхәв. Урок ягъдж кегдснә тускар, күүндврт орлсн багшнр урокин сән халхинь болн ямаран дуту-дунд гарсинь темдгләд келцхәв. Босхмджин Б. үзмдж болгч урокин күүцлинь сәәнәр күүцәв, бидн урокт олар суусн бийнә әәмссн уга, урокин онц хувмүдинь нег-негнләрнә залгълдулдж, медрлтәгъяр кев, урокт үзмдж болгч зерлг аньгудин зург цагларнә олзлгдв, ним үзмдж болгч урокс школмудар олар келжәхмн гидж босдж келсн цуг багшнр темдглцхәв.

Урокин ашнә сәәнәр йилгъдж кегдсн уга, „Арат меклв“ гисн туулиг хув-хувмүдәр хувагъад, күүкдт умшулсн болхла сән болх збвтә билә-гидж багшнр бас келцхәв. Багш Босхмджин Байгушин тускар—урокдан сәәнәр белднә, эвранны күүкдән сәәнәр меднә, багшин кбдлмштән дурта гидж 2-ч номертә долан джилә школин завуч Бабенко А. Г. босдж келв.

ДОРДЖИНА В. Г.
Таньгъчин багшин медрл бддлүлгънә институтин эклцшколин кабинетин гардач.